

УДК 336.71(477)

Я.В. Жарій, канд. техн. наук

Н.О. Грінченко, магістр

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМИ РИЗИКАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Я.В. Жарий, канд. техн. наук

Н.А. Гринченко, магистр

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕНТНЫМИ РИСКАМИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Yadviha Zhariy, PhD in Technical Sciences

Nataliia Hrinchenko, master

Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

FEATURE OF MANAGEMENT OF INTEREST RATE RISK MANAGEMENT IN MODERN CONDITIONS OF BANKING ACTIVITIES

Проаналізовано вітчизняний і світовий досвід функціонування систем управління процентними ризиками комерційних банків та розглянуто основні етапи процесу управління такими ризиками. Виявлено ключові переваги та недоліки застосовуваних українськими банками методів і моделей та запропоновано комплексний підхід до управління процентним ризиком з використанням світового досвіду.

Ключові слова: процентний ризик, управління процентним ризиком, якісний аналіз, кількісний аналіз, метод ге-пу, метод дюрації, хеджування, імунізація балансу, трансфертна ціна, управління процентним сальдо.

Проанализированы отечественный и зарубежный опыт функционирования систем управления процентными рисками коммерческих банков и рассмотрены основные этапы процесса управления данными рисками. Определены ключевые преимущества и недостатки применяемых украинскими банками методов и моделей и предложен комплексный подход к управлению процентным риском с использованием зарубежного опыта.

Ключевые слова: процентный риск, управление процентным риском, качественный анализ, количественный анализ, метод разрывов, метод дюрации, хеджирование, иммунизация баланса, трансфертная цена, управление процентным сальдо.

The article deals with national and international experience of the functioning of the control systems of interest risk of commercial banks and the main stages of the process data management risk. Found key advantages and disadvantages imposed by Ukrainian banks methods and models and offered a comprehensive approach to managing interest rate risk with the use of world experience.

Key words: interest rate, risk management interest rate risk, qualitative analysis, quantitative analysis, a method of GAP, method duration, hedging, immunization balance, transform price, interest rate management balance.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку банківської справи головне завдання полягає в тому, як уникнути або мінімізувати ризик і при цьому отримати достатні прибутки для збереження коштів вкладників та підтримання життєдіяльності банку. Процентний ризик є невід'ємною складовою процесу існування банку на ринку, тому саме такий ризик виступає для банку як особливий об'єкт аналізу й управління, оскільки чистий процентний дохід банку залежить від ефективності управління таким ризиком. Також процентний ризик вважається одним із основних внутрішніх ризиків, які виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку. Це пов'язано з тим, що динаміку процентних ставок складно прогнозувати, їм властива мінливість, тому зростаючий процентний ризик перетворюється на головне джерело банківського ризику взагалі.

Отже, процентні ризики справляють суттєвий вплив на банківську діяльність у сучасних умовах, тому дослідження питань з управління процентним ризиком набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність проведення подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення суті процентних ризиків та заходів щодо управління ними внесли такі вчені, як В. Вітлінський,

О. Кириченко, В. Міщенко, А. Старостіна, П. Роуз, Х. ван Грюнінг, С. Братанович, С. Прасолова, Л. Примостка, О. Пожар, Ю. Потійко, Т. Савченко, О. Пернарівський, О. Ястремський та інші.

У роботах підкреслено значимість цього питання та зазначено, що банківські установи повинні серйозно ставитися до проблеми управління процентними ризиками. Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність різних інструментів, методів та підходів, використання яких дозволяє банкам на практиці управляти процентним ризиком на належному рівні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак ще недостатньо уваги приділено питанням комплексного та якісного управління процентними ризиками, особливо в нестабільних економічних умовах. Як показує досвід посткризового періоду, не всі банки (і не завжди) готові об'єктивно оцінити процентні ризики та їх вплив на результати діяльності. Це досить багатогранне і складне завдання, оскільки в ринкових умовах на процентний ризик впливають інші види ризиків. Тому необхідно мати науково обґрунтовані методи, які є зручними та дієвими для кожного банку, щоб була можливість на практиці сконцентрувати увагу на проблемах оцінювання й управління процентними ризиками з мінімізацією негативного їх впливу на результати діяльності. Ризики є невід'ємною частиною банківської діяльності, тому ефективний ризик-менеджмент має стати однією з ключових конкурентних переваг банку, особливо у складних економічних умовах.

Метою статті є аналіз світового досвіду та сучасних підходів до управління процентними ризиками комерційних банків, пошук оптимальних методів вимірювання та мінімізації ризиків з урахуванням організаційних аспектів та динамічності самого процесу управління ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління ризиками в будь-якій сфері діяльності є досить складним і має включати широкий спектр дій та забезпечувати якісну взаємодію підрозділів на всіх організаційних етапах з недопущенням конфлікту інтересів. Оскільки сукупний банківський ризик може концентрувати в собі ризики клієнтів, процес управління ризиками в банку є ще складнішим.

У систематизованому вигляді [3] цей процес можна представити як послідовність етапів: планування ризик-менеджменту, ідентифікація ризику, якісний аналіз ризику, кількісний аналіз ризику, планування реагування на ризик, прийняття управлінського рішення, оцінювання ефективності реалізованих заходів, моніторинг та контроль ризику (рис. 1). При цьому всі етапи взаємопов'язані, хоча з позиції реалізації їх можна розглядати відокремлено.

На етапі кількісного аналізу процентного ризику здійснюються: визначення кількісних характеристик та оцінювання допустимого рівня ризику; визначення затрат, пов'язаних з ризиком; оцінювання можливих збитків та попереднє прийняття рішення.

Етап планування реагування на ризик здійснюється завдяки прогнозуванню розвитку ситуації та проектуванню стратегії реагування на ризик. Визначаються обсяги фінансових ресурсів, необхідних для реалізації стратегій, обирається оптимальна стратегія та аналізуються потенційні наслідки реалізації обраної стратегії. Здійснюється розроблення варіантів контролю за ризиками та остаточне прийняття рішення.

Оцінювання ефективності реалізованих заходів здійснюється на восьмому етапі, де аналізуються результати обраної стратегії реагування на ризик, оцінюється її ефективність та формується висновок про необхідність коригуючих заходів.

Етап моніторингу процентного ризику пов'язаний з розробленням та реалізацією процедур контролю над ризиками поточних позицій, відбувається переоцінка ризиків та коригування антиризових заходів.

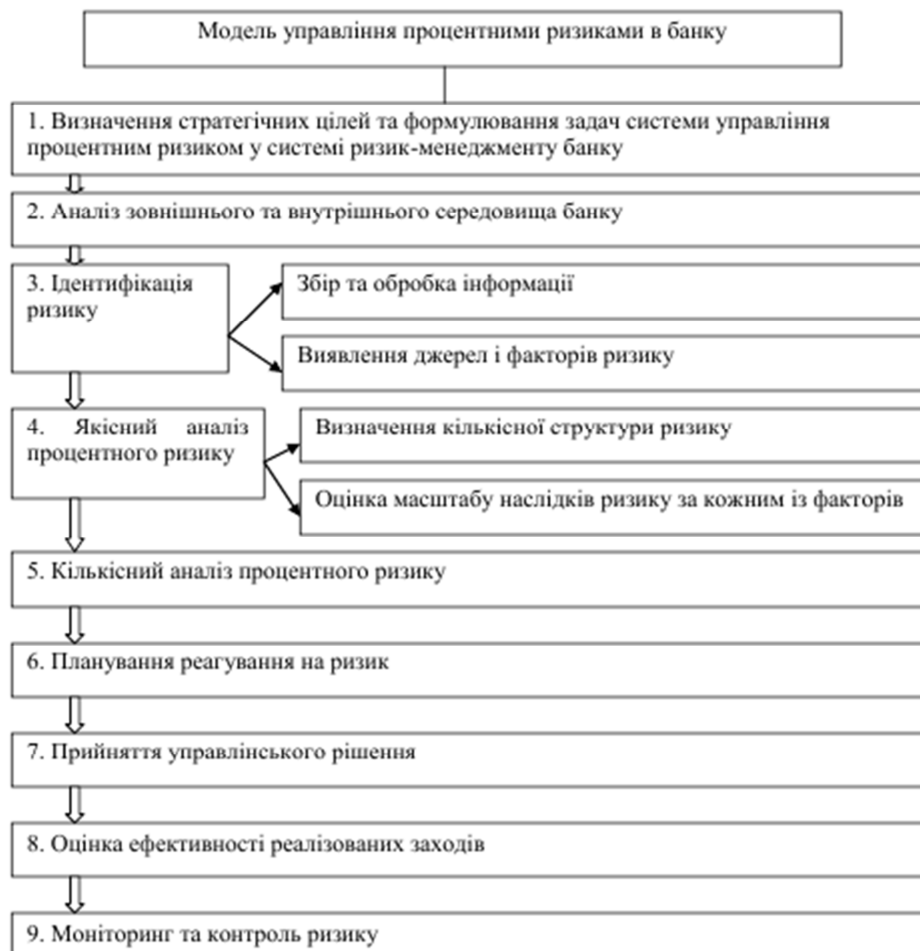

Рис. 1. Інформаційно-логічна модель управління процентним ризиком

При цьому органи нагляду будуть перевіряти наявність у банків процедур стосовно визначення, оцінювання, моніторингу і контролю або зменшення усіх суттєвих ризиків, а також для оцінювання загальної достатності їхнього капіталу щодо профілю ризиків. Ці процеси мають бути відповідними розміру і складності установи [3; 11].

Процес управління процентним ризиком важко зробити ефективним, якщо не врахувати ключові класифікаційні ознаки цього ризику. На сьогодні у науковців немає єдиного підходу до групування ризиків зміни процентних ставок. Однак більшість дослідників та міжнародних і національних наглядових органів погоджуються, що основними формами процентного ризику вважаються [3; 5; 6]:

- ризик зміни вартості ресурсів, який виникає через різницю у строках погашення (для інструментів із фіксованою процентною ставкою) і переоцінки розміру ставки (для інструментів зі змінною ставкою) банківських активів, зобов'язань і позабалансових позицій;

- ризик зміни кривої дохідності, який виникає через зміни в нахилі та формі кривої дохідності. Цей вид ризику може мати негативний вплив на доходи банку та його ринкову вартість (хоча банк може застрахувати свій стан від паралельних змін кривої дохідності);

- базисний ризик, що виникає через відсутність достатньо тісного зв'язку між коригуванням ставок, отриманих та сплачених за різними інструментами;

- ризик права вибору, пов'язаний із наявністю права відмови від виконання угоди (тобто з реалізацією права вибору). Ідеться про безстрокові депозитні інструменти, що

дають право вкладникам вилучати свої кошти; про кредити, які позичальники можуть погасити достроково без штрафних санкцій, а також різні види облігацій і векселів із правом дострокового викупу.

Виходячи із сутності та форм процентного ризику, доцільним є розгляд зміни у процентних ставках за кредитами і депозитами окремих суб'єктів економіки, наприклад, у нестабільний для країни період [7]. Наведені дані (рис. 2) є незначними за проміжком часу, але вказують на їх важливість з погляду: мінливості в часі, необхідності швидкого реагування на цінові зміни та миттєвого включення процесу аналізу процентного ризику.

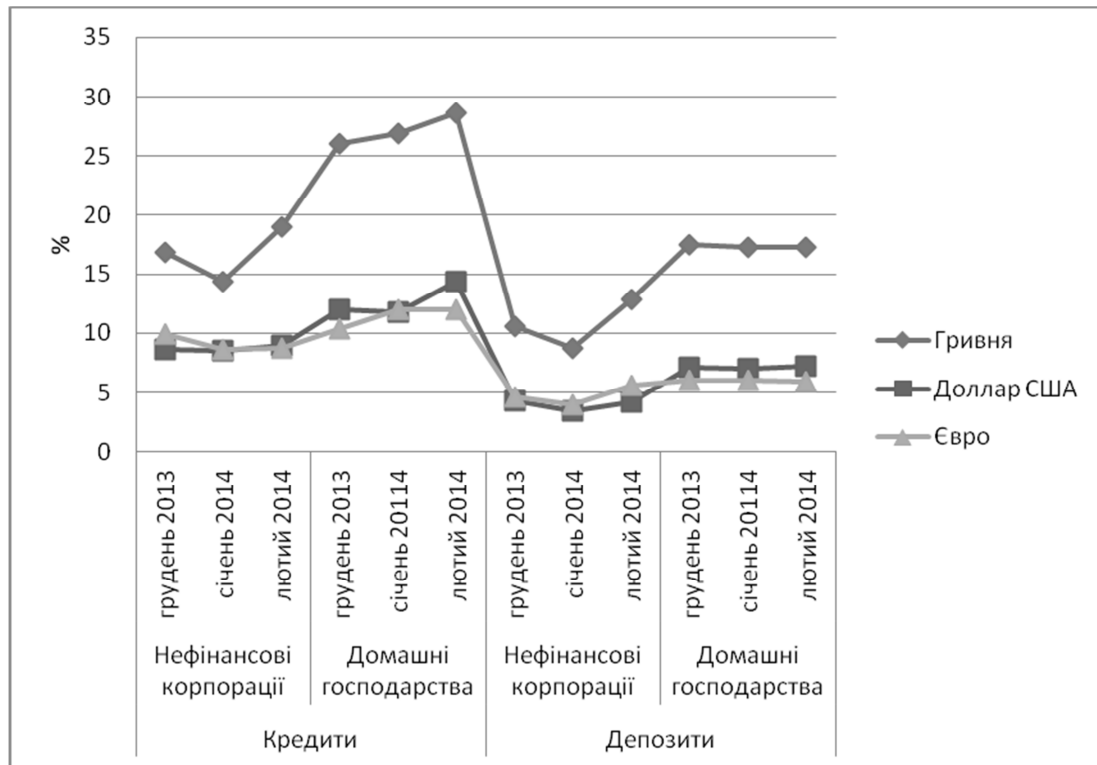

Рис. 2. Динаміка процентних ставок за кредитами і депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств

Найпростішою і найпоширенішою методикою аналізу процентного ризику є методика геп-аналізу, що ґрунтується на виділенні чутливих (до процентних ставок) вимог та зобов'язань банку [1; 6]. Індикатором чутливості балансу банку є показник гепу (англ. gap – розрив, дисбаланс), який визначається як різниця між величиною чутливих активів і чутливих зобов'язань банку в кожному із зафіксованих часових інтервалів.

Для розрахунку показника гепу всі активи і пасиви балансу необхідно поділити на дві групи – чутливі та нечутливі. Чутливими до зміни процентних ставок активами є: надані кредити, придбані банком цінні папери, доходи майбутніх періодів тощо; чутливими пасивами – кошти на розрахункових і поточних рахунках, депозити (вклади) та отримані міжбанківські кредити (депозити). Нечутливі пасиви – це фонди комерційного банку (статутний, резервний та інші). Тоді, виходячи із сутності показника гепу, принципи управління процентним ризиком [4; 5; 6] можуть бути такими:

- зміна чистого процентного доходу, який отримує банк при заданому співвідношенні активів і пасивів у разі зміни процентної ставки залежить від величини гепу;
- якщо геп додатний, процентний дохід збільшується зі зростанням ставки відсотка, а з її зниженням – зменшується; якщо геп від'ємний – при зростанні ставки відсотка процентний дохід зменшується, а при її зниженні – зростає;

– поняття гепу нерозривно пов'язане з термінами погашення або переоцінки пасивів та активів;

– позиція гепу визначається характером діяльності комерційного банку.

Основною перевагою методики геп-аналізу є те, що на основі нескладних математичних розрахунків вона дає змогу оцінити загальні обсяги і тенденції процентного ризику. Однак ця модель є статичною, оскільки враховує чутливість балансу банку до процентного ризику лише у зафіксованому часовому інтервалі, її неможливо використати для більш якісного дослідження процентного ризику в інших інтервалах з урахуванням динаміки ринкових ставок.

Наступним методом, що допомагає передбачити зміни процентних ставок на ринку, є метод аналізу дюрації (середньозваженого строку погашення) [1]. Цей метод ґрунтується на здатності дюрації, як міри приведеної вартості, відображати чутливість фінансового інструменту до зміни процентних ставок, і чим більша дюрація фінансового інструменту, тим чутливіша його поточна вартість до зміни ставки. Контроль дюраціями схожий до контролю за гепом і полягає у встановленні цільового значення та лімітів на нормалізований дисбаланс дюрацій чи на відношення дюрацій активів до дюрацій пасивів.

З використанням цього методу можливо проводити так звану імунізацію балансу [6], що дозволяє зробити його нечутливим до коливань процентних ставок на ринку. І якщо ризик-менеджерам вдається підібрати фінансові інструменти, що дозволять мінімізувати чутливість різниці між вартістю активів та зобов'язань, це захищає власний капітал банку від впливу процентного ризику. Із цієї причини доцільно використовувати дисбаланс дюрацій як відносний показник позиції, зважений на величину власного капіталу банку. Тоді як абсолютну оцінку процентного ризику можна прийняти можливою зміну економічної вартості банку в результаті процентного стрибка.

Незважаючи на переваги моделі дюрацій, вона майже не використовується банками в повному обсязі. Це пов'язано з тим, що зазначеною моделлю не враховується базисний ризик, і тому для підтримки необхідного співвідношення середньозважених термінів погашення активів та зобов'язань необхідно постійно займатись імунізацією балансу, регулюючи його методами хеджування чи змінами інвестиційної стратегії банку [5].

Отже, наведені методи можуть використовуватися для загальної оцінки процентного ризику лише за умови визначення та встановлення банком системи лімітів. Для управління процентним ризиком та його мінімізації методів гепу і дюрації недостатньо, оскільки: по-перше, точність отриманих результатів невисока, особливо на довгостроковий період та в умовах значних коливань процентних ставок; по-друге, майже повністю ігнорується базисний ризик; по-третє, не враховується зв'язок непроцентних прибутків від процентних ставок, що є досить важливим.

Тому у світовій практиці найбільш прийнятним є метод хеджування процентного ризику, тобто його передачі іншій стороні через купівлю чи продаж похідних фінансових інструментів (процентні ф'ючерси, опціони, свопи) [5]. Хеджування (або передача ризику) виконується, переважно, на організованих фінансових ринках (біржах, електронних системах торгівлі) чи на двосторонній основі. Але цей метод також має певні недоліки, пов'язані: зі складністю його застосування в довгостроковому періоді (через низьку ліквідність довгострокових похідних фінансових інструментів); з неможливістю врахування додаткових ризиків, що виникають в операціях з похідними фінансовими інструментами; з недостатньою розвиненістю фінансових ринків (вітчизняних зокрема).

Наступним методом мінімізації основних форм процентного ризику є метод трансфертного ціноутворення. Він вважається досить ефективним у банківському ризик-менеджменті, і суть методу полягає у встановленні трансфертної ціни за кожним рахунком, пов'язаним із рухом фінансових ресурсів у момент відкриття рахунку з присвоєнням

йому певних параметрів. Основним із них є термін залучення (розміщення) ресурсів. Трансфертна ціна залишається незмінною до кінцевого строку погашення фінансового інструменту (для рахунків з фіксованою процентною ставкою) або до моменту переоцінки фінансового інструменту (для рахунків з плаваючою процентною ставкою) [9].

Установлення трансфертної ціни за цим методом передбачається на основі еталонної кривої дохідності визначеного фінансового ринку. Крива дохідності, як відомо, відображає залежність між вартістю фінансового інструменту, який обертається на цьому ринку, та його строковістю. Тоді для кожного банківського рахунку визначається кінцева дата погашення або переоцінки та, відповідно до дати, визначається точка на ринковій кривій дохідності, яка відповідатиме базовій трансфертній ставці. Метод може доповнюватися використанням у ролі орієнтирів трансфертних цін різними кривими дохідності – роздрібного депозитного та кредитного ринків, у розрізі банківських продуктів, контрагентів, географічної структури тощо.

Ключовими ознаками цього методу є врахування строковості та результатів переоцінки фінансових інструментів. Вони дають змогу: зменшити ризик переоцінки та ризик у змінах кривої дохідності; врахувати ризик права вибору (опціону); врахувати spread переоцінки та контрактного грошового потоку (базисного ризику).

Метод трансфертного ціноутворення дозволяє відділити процентний ризик фінансових інструментів із фіксованими та плаваючими відсотковими ставками від інших видів ризику (передусім кредитного) і передати зазначений ризик (за відповідну плату) центру фондування або казначейству банку. Крім того, метод можна застосовувати для прийняття управлінських рішень на основі маржинального аналізу, для оцінювання довгострокових перспектив діяльності банку та з іншою метою [3; 9].

Отже, на нашу думку, у сучасних умовах українським банкам для управління процентними ризиками слід застосовувати не один із вищенаведених методів, а комплексно, з поєднанням методів аналізу (метод гепу, метод дюрації) з методами управління та мінімізації процентних ризиків (метод хеджування, метод трансфертного ціноутворення). З огляду на це, варто зазначити, що таке поєднання є ефективним, адже кожен метод має певні переваги і недоліки, а інтегроване їх застосування дасть можливість об'єднати усі переваги в одне ціле і тим самим компенсувати недоліки.

Наприклад, метод гепу дає змогу на основі нескладних математичних розрахунків отримати числовий результат та оцінити загальні обсяги і тенденції процентного ризику; метод аналізу дюрацій допомагає завдяки урахуванню всіх можливих джерел процентного ризику зменшити негативний вплив змін ринкових ставок на доходи та економічну вартість капіталу банку; метод хеджування дозволить захистити від процентного ризику похідні фінансові інструменти (процентні ф'ючерси, опціони, свопи); метод трансфертного ціноутворення дає можливість відокремити процентний ризик фінансових інструментів із фіксованими та плаваючими ставками від інших видів ризику (зокрема, кредитного), а також передати його за відповідну плату казначейству банку. Тому кожен банк має підібрати оптимальні для свого балансу методи, побудувати систему управління процентними ризиками та організувати процес її реалізації, зручний та дієвий саме для нього.

Якщо порівнювати український та світовий досвід щодо управління процентним ризиком банку, можна знайти багато спільного, проте є суттєві відмінності, які доцільно врахувати у процесі вдосконалення вітчизняної системи управління цим ризиком. Розглядаючи зарубіжні методики управління процентним ризиком, можна виявити два основні підходи: європейський та американський.

За європейського підходу, стандартизованого Базельським Комітетом, на першому місці стоїть якість системи аналізу і контролю (САК) процентного ризику комерційного

банку, яка багато в чому визначається ефективністю її організаційної структури. Використовувані в банку моделі аналізу й управління процентним ризиком більше спираються на методи аналізу гепу та дюрації під час оцінювання ризику, і наглядовими органами, зазвичай, розглядаються в другу чергу [1].

Щодо контролю, то в САК європейських банків можна виділити три етапи:

– попередній контроль за процентним ризиком, коли створюється система лімітів за складом і обсягами фінансових інструментів, виконується поділ повноважень та відповідальності серед підрозділів з розробленням плану оперативних дій у кризовій ситуації;

– поточний контроль, який передбачає регулярні комплексні і тематичні перевірки САК з дотримання лімітів, інформованості керівництва про схильність до ризику, наявності в банку можливостей оперативного залучення і розміщення ресурсів у кризовій ситуації;

– наступний контроль, коли здійснюється оцінювання адекватності САК характеру та обсягам операцій банку, розслідування причин випадків порушення встановлених лімітів, підготовку пропозицій з удосконалення САК.

Американський підхід передбачає систему управління процентним ризиком, до складу якої входять чотири ключові елементи (рис. 3). На цих «стовпах» ґрунтуються як нагляд за системою управління процентним ризиком з боку контролюючих органів, так і робота самого банку. Також передбачається залучення третьої незалежної сторони, що могла б оцінити якість управління процентним ризиком у банківській установі.

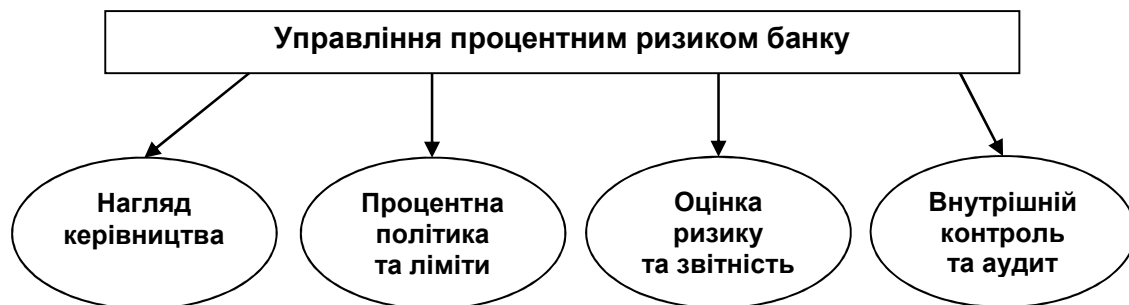

Рис. 3. Елементи системи управління процентним ризиком

Джерело: [2].

На відміну від європейських країн, у США не виокремлюють загальноприйнятих методик управління процентним ризиком банку. Цій країні більше притаманна власна методологічна система оцінювання процентного ризику, а методи вимірювання, якими користуються банки [2], можна поділити на дві ключові групи: короткострокові та довгострокові (табл.).

Таблиця

Методи вимірювання процентного ризику в США

Методи вимірювання процентного ризику		Характеристика
Короткострокові методи	Статичний геп-аналіз: 1. Maturity Gap Analysis (MGA) 2. Elasticity Gap Analysis (EGA)	1. Управління процентним сальдо твердовідсоткових активів і пасивів. 2. Припускає використання угод з плаваючими ставками
	ЕаR-аналіз	Вимірювання процентного ризику з позиції доходу
Довгострокові методи	Економічна вартість капіталу (EVE)	Вимірювання процентного ризику з позиції вартості банку
	Довгостроковий ЕаR-аналіз	Вимірювання процентного ризику з позиції доходу з часовим горизонтом понад 1 рік

Короткостроковими методами вимірювання кількісно визначають потенційне зниження доходів, яке може виникнути в результаті зміни процентних ставок протягом ча-

сового горизонту від 12 до 24 місяців. При цьому використовуються загальні методи, які включають оцінювання розривів (геп-аналіз) та звіти по EaR-аналізу. На довгостроковій основі найбільш використовуваною моделлю є оцінювання економічної вартості капіталу (EVE) [12].

За методом EaR-аналізу ризик зміни короткострокових процентних ставок вимірюють на основі попередньо сформованого однорічного базового (прогнозного) прибутку банку, який може включати динамічний прогноз ринкових курсів, зростання доходів, зміни в балансі обсягів різних видів ресурсів. При цьому кількісний показник ризику вказується як процентна зміна від базового прибутку. Оскільки процентний ризик є мірою можливого збитку від зміни процентних ставок, то модель представляє два миттєві, паралельні сценарії (підвищення-зниження ставок) [2]. Менеджерам банку слід динамічно стежити, яка зміна процентних ставок призводить до найбільш неприйнятних наслідків для банківського прибутку.

Maturity Gap Analysis (MGA) – метод управління процентним ризиком, коли об'єктом управління є сальдо обсягів активів і пасивів із фіксованою ставкою, які розмежовані за періодами. До розрахунку не приймаються угоди з плаваючими ставками. Недоліками цього методу є: використання єдиної ставки на всі терміни; відсутність урахування непаральності у зрушенні ставок; неможливість розгляду угод з плаваючою процентною ставкою [12].

Elasticity Gap Analysis (EGA) – це також метод управління процентним сальдо, однак, на відміну від MGA, припускає використання угод з плаваючими ставками. Для цього на основі парної лінійної регресії будуються припущення щодо залежності ставок. Також передбачається облік планованих угод, однак непаральність у зрушенні ставок не враховується. Крім того, цьому методу притаманні низька практична цінність і недостатня достовірність [8].

Довгостроковий метод економічної вартості капіталу (EVE) вимагає складання повного балансу поточної економічної вартості через планування грошових потоків усіх активів та зобов'язань із застосуванням ставок дисконтування для визначення теперішньої вартості. Економічна вартість капіталу (EVE) являє собою різницю між поточною вартістю активів та зобов'язань. У цьому методі розглядаються два сценарії процентної ставки із застосуванням до базової комплектації ставок і всі значення в балансі перераховуються. Процентним ризиком є найбільша негативна зміна вартості між базою і результатами одного з шоків сценаріїв, яка вказується у відсотках від базової вартості капіталу [12].

У системах управління процентними ризиками банку як в європейському, так і в американському підходах, використовується такий вид моделювання, як метод симуляції. Він полягає в аналізі альтернативних сценаріїв зміни відсоткових ставок у часі та в дослідженні, як такі зміни вплинуть на ключові показники діяльності банку: процентні доходи, ROA, ROE тощо. Модель включає взаємозв'язки між активами, пасивами, цінновими показниками, витратами та іншими змінними, що відносяться до діяльності банківської установи. Основними типами сценаріїв, що досліджуються, є: переоцінка ресурсів, що змінюють свою вартість внаслідок зміни процентних ставок; власне зміни процентних ставок; альтернативні дії менеджменту у відповідь на той чи інший сценарій; зміни кривої дохідності; поведінкова модель активів та пасивів тощо [10]. За результатами застосування цього методу складаються динамічні сценарії майбутнього фінансового стану банку.

Висновки. Таким чином, управління процентними ризиками на сьогодні є важливою складовою банківського управління взагалі, адже цей процес пов'язаний не тільки з мінливістю процентних ставок, а й зі змінами у структурі балансу банку, в обсягах

операцій та фінансових результатах діяльності. Для створення ефективної системи управління процентним ризиком, яка передбачає виявлення, кількісне оцінювання, моніторинг та оптимальне збалансування окремих елементів і видів ризику, необхідно застосовувати комплексний науковий підхід з урахуванням багатьох факторів.

Процес управління процентними ризиками є складним, і він не може бути зведений до однієї методики чи набору кількох формул. Тому з урахуванням наведених вище позитивних і негативних властивостей окремих методів аналізу, оцінювання та мінімізації процентного ризику слід звернути увагу на доцільність використання:

– методів геп-аналізу та аналізу дюрацій банку – для загального оцінювання обсягів і тенденцій процентного ризику на короткострокових часових інтервалах. При цьому модель управління гепом можливо використовувати для дослідження різних сценаріїв змін процентних ставок відносно статичних моделей розриву балансу банку, а модель управління дюраціями – для обліку ефекту зміни економічної вартості банку;

– методів моделювання – для більш детального якісного та кількісного дослідження процентного ризику, особливо ризику зміни кривої доходності та базисного ризику;

– методу хеджування, що дасть можливість мінімізувати ризик неочікуваних змін вартості банківських ресурсів, передавши цей ризик іншій стороні через купівлю чи продаж похідних фінансових інструментів (процентних ф'ючерсів, опціонів, свопів тощо);

– методу трансфертного ціноутворення у процесі розрахунку внутрішніх цін за операціями комерційного банку, що дає змогу відділити процентний ризик фінансових інструментів із фіксованими та плаваючими процентними ставками від інших видів ризику та передати його казначейству банку.

Різноманітні методи та моделі можуть давати різні результати, тому, розробляючи систему управління ризиками, керівництво кожного банку має визначитись з критеріями та методами, які будуть використовуватись для прийняття ефективних управлінських рішень.

При цьому необхідно врахувати, що сам процес управління процентним ризиком, особливо в частині контролю та обмеження ризику, тісно пов'язаний з розробленням обґрунтованої системи лімітів і сублімітів, встановлених: для рівня процентних ризиків усього банку; у розрізі філій та відділень; за видами фінансових інструментів; за часом здійснення операцій; за видами валют та ін. Сучасні інформаційні банківські технології дають змогу програмно реалізувати більшість методів аналізу, оцінювання і контролю процентного ризику та забезпечити повноту інформації, що міститься в базі даних, і точність її обробки.

Тому в Україні, зважаючи на підвищену ризикованість банківської діяльності, дослідження зарубіжного досвіду управління процентним ризиком є корисним джерелом для вдосконалення подібних вітчизняних систем. Доцільним для українських банків є поступовий відхід від статичних методів управління процентним ризиком, таких як геп-аналіз, та активне введення в практику таких методів, як EaR-аналіз, EVE-метод і метод симуляцій, що дозволять якісно та в динаміці оцінювати вплив процентного ризику на важливі для банківської установи показники діяльності.

Список використаних джерел

1. *Кириченко О. А.* Банківський менеджмент : підручник / О. А. Кириченко, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2005. – 831 с.

2. *Кравченко М.* Міжнародний досвід управління процентним ризиком банку / М. Кравченко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 3. – С. 54–62.

3. *Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»* [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 № 104. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>.

4. *Пернарівський О.* Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / *О. Пернарівський* // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44–48.
5. *Прасолова С.* Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти / *С. Прасолова* // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 36–39.
6. *Примостка Л. О.* Фінансовий менеджмент банку : підручник / *Л. О. Примостка*. – [2-ге вид., доповн. і переробл.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
7. *Процентні ставки* за кредитами і депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств у період з грудня 2013 року по лютий 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
8. *Романенко О.* Управління процентними ризиками / *О. Романенко* // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 4. – С. 21–26.
9. *Савченко Т.* Трансфертне ціноутворення як інструмент управління процентним ризиком банку / *Т. Савченко, О. Пожар* // Вісник НБУ. – 2009. – № 7. – С. 30–38.
10. *Факторы* процентного риска [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.banksway.ru/banksways-986-2.html>.
11. *Basel II capital framework enhancements announced by the Basel Committee* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bis.org/press/p090713.htm.
12. *Gray, D.* Interest Rate Risk Management at Community Banks [Електронний ресурс] / *D. Gray*. – Режим доступу: <http://www.communitybankingconnections.org/articles/2012/Q3/interest-rate-riskmanagement>.